

La realitat educativa gironina

Tot i que no hi ha grans diferències entre les comarques catalanes, sí que la realitat gironina, amb dos-cents divuit municipis i una població de 781.788 habitants, té unes determinades peculiaritats que la fan diferent de la resta. La major part de les escoles públiques de les comarques de Girona són rurals; moltes estan integrades en una zona escolar rural (ZER). Cal destacar la important presència d'escoles públiques (454) en relació amb els centres concertats (44) i centres privats (47) respecte a les xifres de tot el país. Les dades que aportem en aquest article serveixen per il·lustrar l'educació gironina d'aquests darrers anys.

Text > **JOSEP MARIA GARCIA I BALDA**, inspector d'educació

Fotos > **JOAN JUANOLA**

L'any 1749, mossèn Baldri Reixac, rector de Sant Martí d'Ollers (Vilademuls) va publicar les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons*. Era un tractat de pedagogia i un manual d'instruccions de temes ben diversos; una obra pensada per ajudar els mestres i per instruir els infants i joves. No va ser fins al 1975 que mossèn

Modest Prats i Jordi Verrié en van trobar un altre volum a la Biblioteca del Seminari de Girona. L'obra de Reixac és perfectament vigent encara avui.

Les primeres escoles de primeres lletres, amb funcionaments ben diversos, les hem de situar a les principals poblacions gironines a partir de la segona meitat del segle XVIII. Per comprendre com era l'ensenyament a la Girona del

segle XVIII, és d'obligada lectura la tesi doctoral de Salomó Marquès. El 1796 es va demanar permís per obrir la primera escola de primeres lletres per a noies a Girona, i el 1829 es va crear la Fundació del Col·legi de les Mares Escolàpies de Figueres. El 1839, la creació de l'Institut d'Ensenyament Secundari també de Figueres (l'actual Institut Ramon Muntaner, un dels centres públics d'ensenyament mitjà no lligat a cap orde religiós més antics de l'Estat), i no va ser fins al 1844 que va entrar en funcionament la Normal de Girona, a l'antic Institut Vell. Els germans de les Escoles Cristianes de La Salle van arribar a Cassà de la Selva el 1881, i els germans maristes a Girona el 1886.

Situem al mapa de la història l'any 1873. Es va crear el primer centre d'educació especial de les comarques de Girona, una institució educativa pensada per a persones amb discapacitats: el Colegio de Ciegos y de Sordomudos y Academia de Música del mestre Joan Carreras i Dagas. Va tenir una vida molt curta —de 1873 a 1876, només tres anys—, però la importància de la institució rau en el fet que va ser la primera de la qual tenim constància en aquesta branca de l'ensenyament. Des de 1876 fins a 1947 —període que coincideix amb l'arribada de les germanes hospitalàries del Sagrat Cor de Jesús a Caldes de Malavella, una institució que avui ja no funciona com a centre

>> La biblioteca de l'Escola de Lliurona, que s'ubica en un entorn rural.

>> Un moment de l'activitat diària en una aula de l'Escola Camins de Banyoles.

educatiu—, no es produeix cap iniciativa d'educació institucionalitzada per a les persones amb discapacitats. El 1963 hi va haver els primers moviments de la que després va ser la primera associació pro persones amb discapacitats a les comarques de Girona, l'Associació Àngelus, que alhora acabaria creant el primer centre públic d'educació especial de Girona, el centre Mater Dei (avui CEE Font de l'Abella). La consolidació definitiva de tots aquests serveis es va produir quan la Generalitat de Catalunya va recuperar l'autogovern i el Departament d'Ensenyament d'aleshores va assumir l'educació a Catalunya. Avui, a les comarques de Girona hi ha deu centres d'educació especial, dels quals només tres són de titularitat privada. Aquest fet marca clarament la diferència amb la resta de Catalunya, on el percentatge de centres d'educació especial de titularitat privada (concertada) és superior. Els centres d'educació especial a les comarques de Girona atenen més de vuit-cents alumnes, actualment. Si tenim en compte les dades del curs 2021-2022, a les comarques de Girona s'atenen 104.024 alumnes en centres públics i 19.817 en centres concertats. Això representa que aquests centres atenen aproximadament el 0,69 % de tot l'alumnat. L'aposta actual és la inclusió dels alumnes amb necessitats educatives especials (NEE) en el marc d'un sistema educatiu ordinari prou flexible i obert, que permet opci-

ons d'escolarització variades. Alguns dels projectes més destacats en aquest sentit són els actuals suports intensius per a l'escolarització intensiva (SIEI), abans USEE (unitats de suport a l'educació especial). Són unes dotacions extraordinàries de professionals que s'incorporen a les plantilles dels centres educatius com a recursos intensius per atendre els alumnes amb NEE. Tot i que els darrers cursos escolars hi ha hagut un increment important d'aquestes dotacions als centres (dotze unitats de SIEI en el curs 2021-2022), encara estem lluny de poder donar resposta a una educació inclusiva en el marc de l'escola ordinària. L'objectiu és que totes les escoles i els instituts del país disposin d'aquest recurs.

Les edificacions escolars també han experimentat un creixement important, si bé aquests darrers anys hi ha hagut un estancament pel que fa a la construcció de centres nous. Avui dia es tracta d'unes edificacions úniques i diferenciades. Abans no ho eren: per exemple, l'Escola La Vall del Terri (Pla de l'Estany) es troba repetida a Palamós (Baix Empordà), a l'antic edifici de l'Escola Vila-romà (que avui és l'equipament del nou institut escola), però avui això ja no passa. És més, abans de formalitzar-se l'encàrrec de redacció del projecte d'un equipament educatiu nou, es duen a terme alguns processos participatius amb la finalitat de definir quina escola vol la comunitat educati-

va segons el tipus d'aprenentatge que recull el projecte educatiu del centre. I precisament els instituts escola —de nova creació— són la forma en què s'han anat integrant en una mateixa edificació l'educació primària i la secundària. Els primers instituts escola, allà l'any 1931, estaven integrats en el règim del Patronat Escolar Municipal de la ciutat de Barcelona com a centres d'ensenyament secundari vinculats a escoles de primària, i s'inspiraven en els principis pedagògics de l'Escola Nova catalana. Durant els darrers cursos s'han creat més instituts escola a les comarques de Girona, alguns dels quals han nascut de la fusió entre l'institut i l'escola de primària que ja hi havia; d'altres són nous, i alguns altres responen al creixement de centres anteriors. En el curs 2021-2022 hi ha deu instituts escola.

A les comarques de Girona hi ha 454 centres públics, 44 centres concertats i 47 centres privats per a un total de 9.317 docents, segons les dades del curs 2021-2022. I aquests avenços en construccions i equipaments els hem pogut observar a les escoles rurals del país. Les comarques de Girona són un referent pel que fa a les zones escolars rurals. De la Cerdanya al cap de Creus i de la vall del Ter a les Salines hi ha dotze ZER que configuren el mapa educatiu d'una escola rural amb 4.469 docents i una identitat pròpia, que s'aferra al territori i li dona vida. No podem obli-

>> Treball de matemàtica manipulativa al Complex Cultural i Esportiu Montessori Palau Girona.

dar que els mestres de les escoles públiques de les poblacions rurals de l'Alt Empordà van ser uns vertaders renovadors pedagògics: Antoni Balmanya, Salvador Genís, Isidre Macau o Josep Dalmau Carles, entre d'altres; la llista és interminable. Els pedagogs gironins van ser un autèntic pou de saviesa, experiències i bon fer, i sense els materials i els recursos d'avui van saber potenciar una docència de qualitat.

Un altre signe d'identitat de les nostres comarques té a veure amb l'arrelament al territori. La llengua és sens dubte un signe d'identitat important. I la nostra —sense cap mena de palliatiu— és la llengua catalana. I aquest fet és incontestable, malgrat que els darrers anys hem hagut de fer front a vertaders atacs contra el català. Les aules d'acollida donen resposta a les necessitats de l'alumnat novíngut, ajuden a garantir les seves competències lingüístiques en una societat multicultural i multilingüe com és la gironina, i els ofereixen un currículum adaptat. Tot i la necessitat que els centres disposin d'aquestes aules de suport al coneixement de la llengua, les mancances encara són prou importants.

«Ciutadans de Girona, ciutadans del món» és la benvinguda que cada any dona l'alcaldeessa de Girona, Marta Madrenas, a l'alumnat de les aules d'acollida de la ciutat: «Us demano a tots que sentiu Girona, una ciutat oberta i tolerant, com la vostra ciutat. Que us l'estimeu. I que qualsevol conflicte, el so-

lucioneu sempre parlant. Que sigueu molt benvinguts!». Girona i les seves comarques han estat bressol de la renovació pedagògica, i l'ensenyament de la llengua n'ha estat un exemple clar. Les lluites partidistes per part de determinats grups polítics l'han convertit, malauradament, en un cavall de batalla.

Destaquem, pel que fa a l'ensenyament d'idiomes, l'existència d'escoles oficials d'idiomes (EOI) a deu municipis gironins. S'hi ensenyen vuit llengües, i el curs 2021-2022 han ofert 7.010 places en quatre modalitats de cursos: intensius, quadrimestrals, semipresencials i «de via lenta».

Quant als estudis postobligatoris, han esdevingut una altra peça clau en l'engranatge educatiu del país. La formació professional proporciona la instrucció necessària per adquirir la competència professional i els coneixements propis de cada sector, organitzats per famílies professionals i ordenats en els itineraris formatius específics: els programes de formació i inserció (PFI) —amb vuit perfils professionals distribuïts en trenta-quatre grups i una oferta de 516 places de PFI públics—, i els cicles de grau bàsic, de grau mitjà i de grau superior. El batxillerat, d'altra banda, prepara els alumnes per incorporar-se a estudis posteriors (tant professionals com universitaris) i per accedir al món laboral, i es cursa de manera presencial als instituts públics d'ensenyament secundari i també en algun centre pri-

vat que el té concertat. A més, es pot cursar de manera telemàtica a l'Institut Obert de Catalunya (IOC). Destaquem també la doble titulació de batxillerat i baccalauréat (batxibac), una especialitat que s'ofereix a catorze instituts públics, juntament amb el diploma de batxillerat internacional, que es pot cursar a l'Institut Jaume Vicens Vives de Girona. Així mateix, cal considerar el projecte pilot de batxillerat en tres cursos acadèmics combinat amb un cicle formatiu de grau mitjà que s'ha engegat a l'Escola d'Art i Superior de Disseny d'Olot (EASD) i a l'Institut de la Bisbal d'Empordà.

Aquest curs 2021-2022, dels 54.818 alumnes atesos entre l'educació secundària obligatòria (ESO) i els estudis postobligatoris, 35.067 corresponen a l'ESO i 19.751 als postobligatoris. S'han ofert cent dinou títols homologats en formació professional: cinquanta-quatre en grau mitjà i seixanta-cinc en grau superior.

L'ensenyament de les persones adultes és un altre factor important que cal tenir en compte. Les eleccions al Parlament de Catalunya (1980) van obrir les portes al traspàs de competències en matèria educativa als ajuntaments. Es va redactar i aprovar aleshores el mapa de l'educació d'adults a les comarques de Girona. En el període que va del 1989 al 2005, el Departament d'Ensenyament en va assumir les competències i es van crear els primers centres de formació d'adults (CFA). El primer va ser el de Salt (1989); el segon, el de Blanes (1995), i el tercer, el de Girona (1996). Aquest curs, a les comarques de Girona n'hi ha dotze, de centres, amb cent trenta-tres docents per a 332 grups. Cal destacar, per la seva particularitat, el CFA Tramuntana, que està ubicat al Centre Penitenciari Puig de les Basses (Figueres) i que respon a les necessitats formatives de la població reclusa d'un centre modern i amb capacitat per a gairebé un miler d'interns, alguns dels quals reben una educació bàsica per part d'un equip docent que depèn del Departament d'Educació.

Pel que fa al ventall d'ensenyaments artístics, les possibilitats són enormes. No va ser fins a la LOGSE de l'any 1990 que es va produir la integració de tots els ensenyaments en un cos únic, regulat per una mateixa legislació. Aquesta llei orgànica par-

la d'ensenyaments de règim general i d'ensenyaments de règim especial, amb una normativa d'ordenació i d'accés de professorat diferenciat. La LOE de 2006 hi va introduir la novetat dels ensenyaments esportius. Pel que fa als graus professionals de música i a les escoles de música i dansa autoritzades pel Departament d'Educació a les comarques de Girona, l'oferta és variada. Tenim, a més, el Conservatori de Música Isaac Albéniz, el titular del qual és la Diputació de Girona (un centre històric de referència: el maig de 1923 una moció a l'Ajuntament de Girona ja va aprovar la creació d'un conservatori); el Centre Autoritzat d'Ensenyaments Artístics Professionals de Música de Palafrugell i la subseu del Conservatori dels Pirineus (Puigcerdà). Pel que fa a l'ensenyament no reglat, a les comarques de Girona disposem d'un total de vint-i-dues escoles de música i nou escoles de dansa autoritzades.

Així mateix, s'ofereixen diversos cicles artístics en diferents centres, dels quals destaquem l'actual EASD d'Olot, que avui és un centre públic amb més de dos-cents anys d'història. S'hi ofereixen el batxillerat d'arts, els cicles formatius de grau mitjà i superior d'arts plàstiques i disseny i els estudis superiors de disseny, i forma part de l'Escola Superior d'Arts Plàstiques i Disseny de Catalunya (ESDAP). Des de l'històric primer de juliol de 1783, data en la qual el bisbe Tomàs de Lorenzana va crear aquella antiga Escola de Belles Arts, fins al 20 de juny de 1990, en què l'escola va entrar a formar part de la xarxa oficial d'escoles d'art de Catalunya, el centre sempre va ser un referent a les comarques de Girona. Hi ha, d'altra banda, altres modalitats formatives privades que també ofereixen arts plàstiques i disseny, però l'EASD d'Olot és l'únic centre oficial i públic de les comarques de Girona en el qual s'imparteixen cicles formatius en la modalitat d'arts plàstiques i disseny, així com els estudis de grau superior de disseny.

Finalment, els més petits també tenen cabuda en el nostre sistema educatiu. No perquè en parlem en darrer lloc són els menys importants en l'oferta formativa. En relació amb les llars d'infants, n'hi ha sis de titularitat pública (depenen del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya); cent trenta-una de cor-

poracions locals, i trenta-una llars i escoles bressols de titularitat privada. Cal destacar el pla pilot en fase experimental d'introducció del primer cicle d'educació infantil a l'escola rural. A les comarques de Girona s'ha endegat a l'Escola de Cabanes, a l'Escola Carles de Fortuny (Esponellà), a l'Escola Santa Fe (Medinyà), i a l'Escola Vallgarriga (Sant Miquel de Fluvià). Els segons cicles d'educació infantil queden circumscrits als mateixos centres d'educació infantil i primària, que atenen 20.775 alumnes en edats compreses entre tres i sis anys. «Les coses més importants a la vida, les vaig aprendre al parvulari», tal com explicava Robert Fulghum en un llibre que avui és tot un èxit editorial.

Pel que fa al curs 2021-2022, cal destacar l'augment de grups de cicles formatius de grau mitjà i l'augment de la ràtio en grups de cicles formatius de grau mitjà i superior. Cal destacar també els programes de millora i suport a la llengua en cinquanta-dos centres de les comarques gironines, programes d'innovació pedagògica, tot un seguit de mesures d'implementació i consolidació de la formació professional, i l'establiment d'una xarxa de programes socials, entre els quals l'«Aquíprobullying» en dinou centres. Per al curs 2021-2022, està previst el desplegament del Decret 11/2021, de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya, per garantir una

millor equitat escolar i cohesió social. Afectarà un mínim de vint municipis, amb la concreció de les zones escolars i la creació de taules locals de planificació, una comissió de participació i de garanties d'admissió, i les oficines municipals d'escolarització (OME).

D'altra banda, en el llibre *Sapiens*, el paleontòleg gironí Eudald Carbonell diu que la tecnologia és intrínseca a l'ésser humà, i que va ser la capacitat tecnològica el que ens va començar a fer humans milers d'anys enrere. Va ser precisament la capacitat de fer eines a partir dels trossos esmicolats d'una pedra de sílex el que va definir l'inici del procés d'hominització. La societat de la informació permet que els usuaris accedeixin i transmetin tota mena d'informació de forma instantània i amb un abast mundial. En temps de pandèmia, i amb una clara voluntat de salvar la bretxa digital que encara hi ha, les escoles gironines han contribuït al desenvolupament de les competències digitals que els ciutadans i les ciutadanes necessitem per viure. I ho han fet salvant les distàncies geogràfiques i els murs que ens separen. La tecnologia a l'abast de la ciutadania perquè la usem i en gaudim és la base del futur, però també del present.

Les comarques de Girona es configuren amb una clara voluntat de servei públic envers l'educació dels infants i joves en una societat polièdrica, diversa, multicolor i capaç de mirar cap a un futur en canvi i transformació constants.

>> Entrada de l'Institut Escola Mestre Andreu, amb l'escultura de Rosa Serra a l'esquerra i l'aparcament de bicicletes al davant.